

Femei în arhitectură

Carmen DUMITRESCU¹

Abstract

From the beginning of history, women played an important role in architecture: at first, they ruled over the interior space of the family house, organizing the space, protecting and embellishing it - even today, they assume this role. Women started acting as professionals in architecture only recently, starting the 19th century – access to architecture schools was very difficult, acquiring the diploma and then finding work was not easy – women had to fight every step of the way. We present some women architects and designers and their stories of struggle and success. We discuss some of the realities of the profession, the position women architects have, the ways in which they present themselves and organize in order to protect their interests. Women have an ever growing presence in the profession, their role is getting more recognition; they orient towards people and communities, their innovative spirit is breaking new ground, they are open to cross-disciplinary collaborations. We encourage young girls to embrace this profession – there is a lot to do and create, they will never get bored... We encourage the beneficiaries to choose women architects – their needs will be better understood and met with specific solutions.

Kerywords: *certified women architects, architecture design, gender bias, architecture profession, design*

Introducere

“Femei în arhitectură” – un subiect incitant, pe care-l putem aborda din multiple puncte de vedere: am putea vorbi despre relația între femeie și arhitectură - arhitectura casei, arhitectura orașului; femeia creatoare de arhitectură vernaculară; femeia ca muză și sursă de inspirație pentru arhitecți; femeia architect sau designer, creatoare în domeniu.

Discutând despre femeia profesionist în domeniul arhitecturii și designului putem analiza diverse aspecte: sunt acestea profesii potrivite pentru o femeie? Vom prezenta pe scurt câteva povești exemplare pentru a înțelege mai bine realitățile practicii profesiei, cu provocări și dificultăți, cu revanșă și recunoaștere.

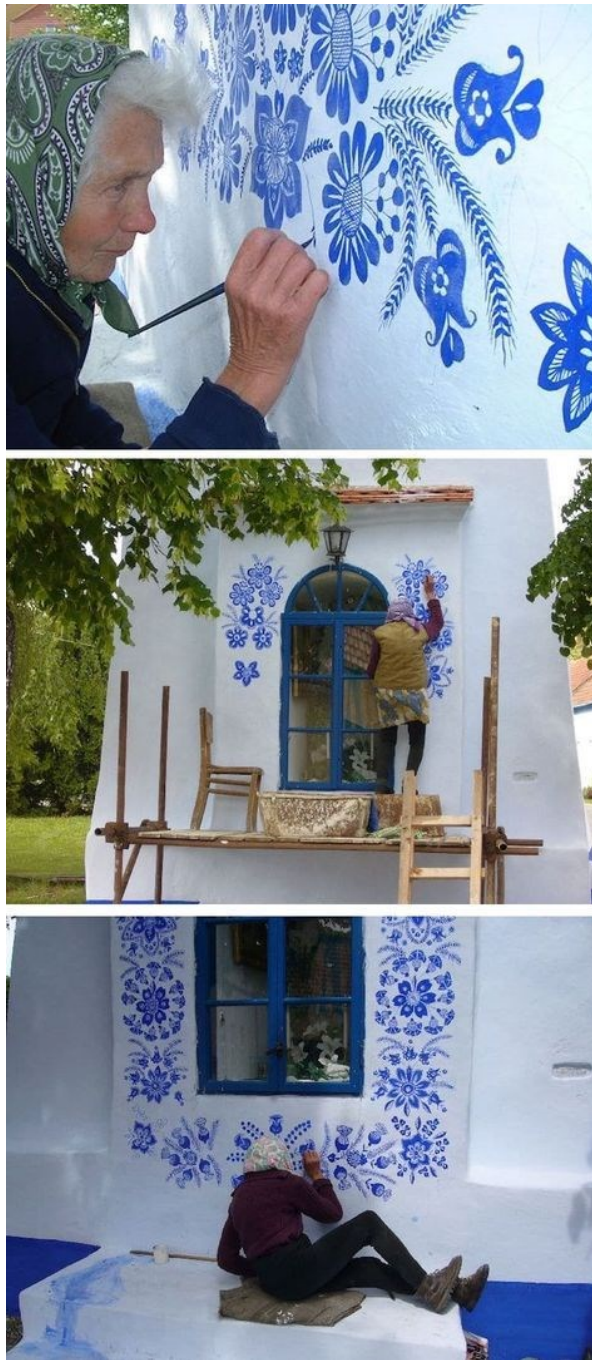
¹ Carmen Dumitrescu, “Ion Mincu” University of Architecture and Urbanism, Bucharest, Romania, carmen_dumitrescu2007@yahoo.com

Relația femeie – arhitectură este construită în timp, urmează practic istoria civilizației umane: încă de la început, femeia era orientată către interior, către adăpostul oferit de peșteră sau de primele forme de locuire – ea trebuia să mențină focul aprins, să se ocupe de copii, în timp ce bărbatul era, complementar, orientat spre exterior, plecat mereu la vânătoare sau război, dar întorcându-se mereu acasă. Casa este deci principalul teritoriu de putere și competență al femeii, aici ea decide, organizează, structurează spațiul și funcționalitatea, aici construiește nu doar utilitar ci și estetic – avem nenumărate exemple de meșteșug și artă aplicată în arhitectura tradițională, din care am ales aici doar 2 exemple contemporane: **Esther Mahlangu** de 83 de ani din Ndebele și **Agnes Kasparkova**, țărâna de 90 de ani din satul Louka, Cehia, ambele pictând fațadele caselor cu motive tradiționale.

Legendary Ndebele artist Dr Esther Mahlangu turned 83-year-old

<https://deskgram.net/explore/tags/ESTHERMAHLANGU>

**90-Year-Old Grandma in the Czech Republic Passes Time
By Artistically Painting Houses**

Agnes Kasparkova, muncitoare agricolă în vârstă de 90 de ani, își petrece timpul liber pictând motive florale pe casele din satul Louka din Republica Cehă.

Dacă în mod tradițional de construcția casei se ocupau bărbații, meșterii, de detalii, finisaje și "împodobirea" casei cu forme și culori se ocupau de obicei femeile. Atmosfera căminului, la propriu și la figurat, este creată de femeie, tot ea folosește semne și simboluri, culori și forme care protejează casa și membrii familiei, definesc identitatea, afirmă apartenența la o comunitate și diferențiază, individualizează spațiul familiei.

Cum se prelungește această istorie și tradiție în viața societății de azi? Câte femei aleg profesia de arhitect, arhitect de interior sau designer? Care este statutul lor, gradul de recunoaștere? Ce spun statisticile, care sunt poveștile eșecurilor și succeselor femeilor din această branșă? De ce aș sfătui o tânără să aleagă o carieră în domeniu? Este perioada actuală fastă pentru femeile arhitect? Ce urmează, cum vor evolua lucrurile în domeniu?

Încercăm să găsim raspunsuri la aceste întrebări prin câteva povești exemplare:

Inceputurile sunt, ca de obicei, dificile: fiecare pas este o performanță: să fii admisă la o școală de arhitectură, să termini și să ți se acorde diploma de arhitect, apoi să găsești de lucru și să proiectezi sub propria semnătură, să fii recunoscută pentru calitatea arhitecturii concepute și construite... să vedem cum se petreceau lucrurile în secole trecute și apoi să vedem cum se petrec astăzi.

1. Primele femei arhitect

Sophia Hayden : *"Prima femeie din USA care primește diploma de arhitect la MIT, în anul 1890: Sophia Hayden Benett – nu găsește de lucru ca arhitect, ci ca desenator, dar fiind ambițioasă, participă la concursul de arhitectură pentru Woman's Building (ce urma să facă parte din World's Columbian Exhibition în Chicago) și câștigă, la vârsta de 21 de ani, cu un proiect de clădire în stilul Italian Renaissance. Este plătită cu 1000 de dolari, adică o zecime din cât ar fi fost plătit un bărbat arhitect ... Întâmpină atâtea dificultăți în timpul realizării construcției, încât se surmenează și face o depresie severă... nu mai lucrează niciodată în arhitectură după aceasta experiență"* (vezi Rackard, Nicky, 'The 10 Most Overlooked Women in Architecture History', <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>)

Courtesy of Harpers Magazine – Portrait of Sophia Hayden Benett (1868-1953)

O poveste tristă, un aparent eșec – folosită apoi de contemporani ca argument pentru faptul că profesia de arhitect nu este potrivită pentru o femeie...Și totuși, cât curaj și câtă determinare, ce efort extraordinar și ce reușită – nu e deloc puțin să fii prima femeie cu diplomă de arhitect în Statele Unite.

Maria Virginia Andreescu Haret (1894-1962) a fost prima femeie arhitect din România, obținând diploma în 1919, și prima femeie din lume care a ajuns la gradul de arhitect inspector general.

Nepoată a pictorului Ioan Andreescu, deși are o copilărie dificilă (rămâne orfană la 9 ani și poartă de grijă celor trei frați mai mici), reușește să facă studii în paralel la Belle Arte și la Școala Superioară de Arhitectură, pe care o absolvă în 1919. Lucrează în serviciul tehnic al Ministerului Educației Naționale, reprezintă România la Congresele Internaționale de Arhitectură de la Roma, Paris, Moscova și Bruxelles. (https://ro.wikipedia.org/wiki/Virginia_Andreescu_Haret).

Este o femeie superbă, are multe premii și proiectează clădiri considerate azi de referință: clădirile Liceului "Gheorghe Șincai" și ale Colegiului Național "Cantemir Vodă" din București, câteva clădiri de blocuri de pe Calea Victoriei, pavilionul administrativ al Aeroportului Băneasa.

O poveste de succes, în care se pare că talentul și perseverența nu au fost blocate de prejudecăți sau discriminate în vreun fel.

Henrieta Delavrancea – Gibory (1897-1987) a fost una dintre primele arhitecte din București. A fost fiica lui Barbu Ștefănescu Delavrancea și soră a scriitoarei și pianistei Cella Delavrancea. Alături de Horia Creangă, George Matei Cantacuzino și Octav Doicescu, face parte din generația de arhitecți care a avut o contribuție importantă la formarea Școlii de arhitectură modernă românească. (https://ro.wikipedia.org/wiki/Henrieta_Delavrancea)

Și aceasta este o poveste fericită: copilă fiind, este încurajată de prietenul familiei, arhitectul Ion Mincu, să deseneze – acesta se pare că a fost impulsul care a orientat-o pe direcția arhitecturii. Foarte talentată, îndrăgostită de mare și de arhitectura balcanică, își creează un stil propriu, inconfundabil – vilele de la Balcic sau de la București sunt și azi exemple de

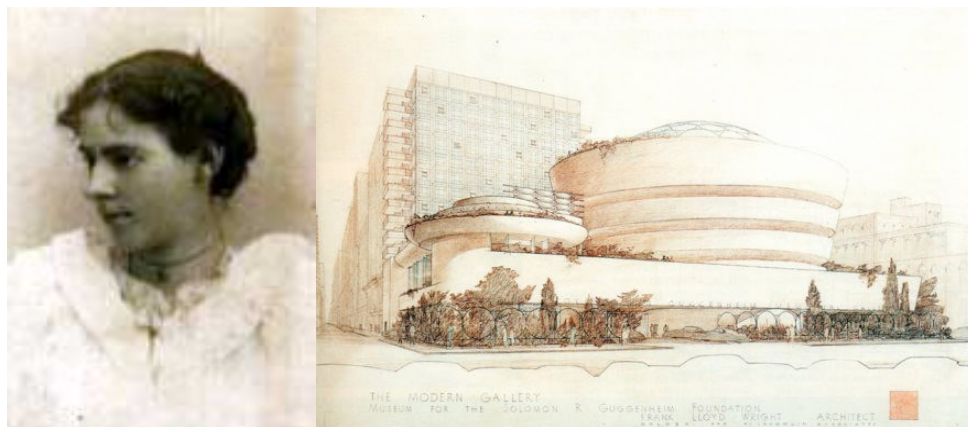
elegantă și stil, modele de adecvare la climă și relief... oricine ar fi fericit să locuiască într-o astfel de casă.

În ambele cazuri, cele două arhitecte române au reușit să facă ceea ce le place într-o meserie tradițional masculină, fără a putea fi oprite sau bruiate în exprimarea stilului propriu. Talent, personalitate puternică, hotărâre și enorm de multă muncă par să fie ingredientele esențiale pentru succes; pare și că discriminarea de gen a fost mai puțin puternică la noi decât în alte zone culturale și geografice.

Acestor exemple de succes individual le adăugăm alte câteva exemple de arhitecte care au avut succes lucrând în diverse formule de asociere în echipă.

2. Femei arhitect care au lucrat în echipă

Marion Mahony Griffin, una dintre primele femei care au primit o diplomă de arhitectură de la MIT a fost prima angajată la firma lui Frank Lloyd Wright și a avut o mare influență în crearea Prairie style (<https://www.arch2o.com/5-female-architects-who-shaped-the-history-of-architecture/>).

Lilly Reich a fost o colaboratoare apropiată a lui Mies van der Rohe, au fost împreună cei doi directori artistici pentru realizarea faimosului Pavilion al Germaniei de la Expoziția de la Barcelona, au colaborat apoi mai mulți ani; Reich a fost director al Departamentului Construcții și finisaje de la faimoasa Școală de la Bauhaus. Tot ea a reușit să salveze peste 4000 din desenele lui Mies van der Rohe de bombardamente și distrugerii în timpul războiului (Rackard, Nicky, <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>)

Eileen Gray a studiat arta în Londra și Paris, apoi a studiat tehnica lacului cu japonezul Seizo Sugawara și a început să aibă succes cu lucrări făcute în acest material. Își construiește împreună cu iubitul ei, arhitectul român Jean Badovici, o casă de vacanță în sudul Franței – el se ocupă de partea tehnică, ea definește conceptul și detaliile arhitecturale – casa este un adevărat manifest al modernismului, cu o mulțime de idei privind structurarea spațiului care vor deveni o sursă de inspirație pentru arhitecți, începând cu Le Corbusier, care se pare că era fascinat de arhitectura casei și chiar gelos pe ideile irlandezei. (Rackard, Nicky, <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>)

Un alt exemplu de lucru în echipă: **Charlotte Perriand** (specializată în design textil) și Le Corbusier – deși se pare că atunci când a candidat pentru un post la firma lui, Le Corbusier i-a spus că acolo nu se brodează pernute, mai târziu, văzând ce lucrări expunea, acesta a invitat-o să lucreze împreună – printre piesele realizate se află iconicul șezlong LC4. (Rackard, Nicky, <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>)

Jane Drew – arhitectă reprezentantă a modernismului în Marea Britanie, are o mulțime de proiecte de locuințe abordabile în Anglia, Africa de vest și Iran; când primul ministru al Indiei a invitat-o să proiecteze noua capitală a Punjabului, Chandigarh – ea este cea care l-a invitat pe Le Corbusier să facă parte din echipa proiectului și cei doi au colaborat foarte bine. Istoria arhitecturii însă pare să fi reținut doar gesturile arhitecturale făcute de Corbusier, omițând faptul că proiectele de locuințe ale arhitectei au devenit modele de succes aplicate apoi în toată India. (Rackard, Nicky, <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>)

Un alt exemplu: **Lina Bo Bardi**, arhitecta italiană care a lucrat în Brazilia, după război – mult mai puțin cunoscută decât contemporanul ei, Oscar Niemayer, ea are însă case de foarte bună calitate, iubite de cei care le locuiesc; în ultima perioadă de activitate, arhitecta ajunge la o viziune simplificată, pe care o numește "*arquitetura povera*". (Rackard, Nicky, <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>)

Denise Scott Brown: soție și parteneră a arhitectului Robert Venturi, a avut o influență enormă asupra arhitecturii secolului XX – mulți au fost uimiți să vadă că doar soțul a primit premiul Pritzker în 1991, fără ca ea să fie menționată. A avut, pe lângă activitatea de proiectare, o importantă activitate didactică: a predat la Yale University între 1967- 1970 ore de proiectare intitulate Learning from Las Vegas – de aici au rezultat ideile compilate și prezentate de ea, Robert Venturi și Steven Izenour în cartea "*Learning From Las Vegas: the Forgotten Symbolism of Architectural Form*" text definitoriu pentru curentul postmodern în arhitectură. Rackard, Nicky, <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>)

Norma Merrick Sklarek (născută în Harlem în 1926): prima femeie afro-americană care a luat o diplomă de arhitect (la Columbia University) și prima femeie afro- americană aleasă ca membru în American Institute of Architects. A găsit cu greu de lucru la New York (nu știa dacă e discriminată mai mult pentru că e femeie sau pentru că e afro-americană), dar când a reușit a fost angajată la prestigioasa Skidmore Owings & Merrill. S-a întors apoi în California, unde a proiectat Terminalul X de la LA Airport și ambasada Americana la Tokyo. A fondat apoi firma proprie, Sklarek, Siegel and Diamond, care a devenit singura (mare) firmă de arhitectură cu angajați în totalitate femei. (Rackard, Nicky, <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>)

Iată deci multe exemple de femei care au răzbătut cu greu în lumea profesiei de arhitect, care au avut de înfruntat prejudecăți și discriminări evidente, care au fost “omise” din vitrina succesului chiar atunci când erau parteneri de valoare egală sau chiar mai mare decât bărbații arhitecți.

Astăzi, când se discută în termeni de “politically correct”, s-au depășit oare aceste prejudecăți? Cunoaștem oare suficient de bine numele și opera femeilor arhitect? S-a făcut destul în acest domeniu al cunoașterii și recunoașterii valorii arhitectelor? Putem oare vorbi chiar de o “discriminare pozitivă” și în acest domeniu profesional?

Să luăm din nou câteva exemple relevante:

2. Arhitecte contemporane

Zaha Hadid: prima femeie arhitect care a primit premiul Pritzker în 2004 (ca prestigiu, echivalentul premiului Nobel pentru arhitectură) - a fost multă vreme doar un arhitect axat pe concept – arhitectura propusă de ea fiind avangardistă în gândire și dificil de construit fără aportul unor tehnologii avansate, de la proiectare parametrică la metode de fabricație speciale. Până la moartea sa prematură, în 2016, a continuat să proiecteze și să construiască opere importante: Phaeno Science Center, Wolfsburg, Germania (2005), Sheikh Zayed Bridge, Abu Dhabi, Emiratele Arabe Unite (2007-10), Heydar Aliyev Center, Baku, Azerbaijan (2007-12), Broad Art Museum, East Lansing, Michigan (2007-2012), Guangzhou Opera House, Guangzhou, China (2010), Galaxy SOHO, Beijing, China (2009-12).

Arhitectura ei este radical nouă, include și exprimă ideea de mișcare a planurilor în spațiu, creează forme noi, ieșite parcă din filme SF, forme fluide, organice, feminine, opuse programatic formelor rigid rectangulare, aproape dogmatic impuse de arhitectura modernă. Stilul ei este inconfundabil și foarte greu de imitat, firma înființată de ea îi duce ideile și proiectele mai departe.

Alte exemple de arhitecte care inovează în arhitectură în ceea ce privește conceptele și proiectarea, câștigarea de premii sau de poziții importante în ierarhia profesională:

Elizabeth Diller, partener la Diller Scofidio + Renfro; momente de referință în carieră: șef de proiect la The Broad and The Shed, extinderea MoMA; a primit bursa MacArthur Fellowship “genius”;

Kazuyo Sejima, profesor și partener fondator al firmei SANAA; momente de referință în carieră: primirea premiului Pritzker (a doua arhitectă din istorie), New Museum din New York, Louvre-Lens Museum în nordul Franței, Grace Farms în New Canaan Connecticut;

Mabel O. Wilson lucrează în educație, teorie și practica de curatoriat; momente de referință în carieră: co-director al Global Africa Labm, co-fondator al Who Builds Your Architecture? (un grup de susținere și platformă pentru expoziții, workshopuri și scrieri care analizează problemele globalizării și practicile problematice în domeniul construcțiilor);

Odile Decq – proiecte realizate: Banque Populaire de l'Ouest din Rennes, extindere la Museo d'Arte Contemporanei di Roma, cadru didactic și apoi decan la École Spéciale d'Architecture din Paris. Vârf de carieră: crearea propriei școli progresiste de arhitectură Confluence Institute for Innovation and Creative Strategies in Architecture în Lyon, Franța, alternativă cross-disciplinară pentru sistemul de educație clasic;

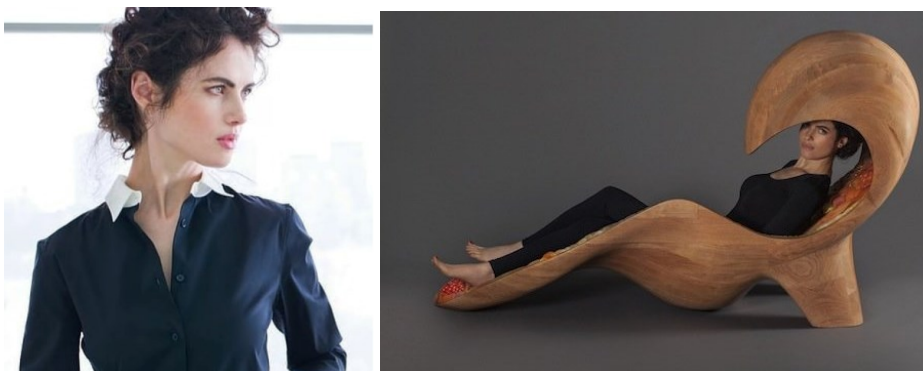

Tatiana Bilbao – arhitectă din Mexic; proiecte pentru Grădina Botanică din Mexico și câteva universități. Se remarcă prin proiectarea unor locuințe ieftine de foarte bună calitate, din materiale disponibile local, proiectate după interviuarea unor sute de locuitori cu venituri mici – locuințele care costa 7.500 de dolari sunt elementul important al carierei – un model de implicare socială și rezolvare de probleme complexe;

Deborah Berke – proiectele făcute la firma ei stăpânesc arta minimalismului; vârf de carieră: este prima femeie decan la Yale University's School of Architecture, la care lucrează din 1987. (Kwun, Aileen, 16 Women Breaking New Ground in Architecture, <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-16-women-breaking-new-ground-architecture>).

O altă direcție interesantă este explorarea noilor materiale și tehnologii și aici se remarcă arhitecta vizionară **Neri Oxman** (născută în 1976), care inventează termenul de Material Ecology pentru a descrie interesul ei pentru folosirea în construcții a formelor biologice, nu ca design bio-mimetic, ci chiar prin includerea unor elemente biologice ca parte a construcției, care devine astfel o clădire care trăiește, e vie cu adevărat. Iată ce spune ea: *“De la Revoluția industrială încoace, designul a fost dominat de rigorile manufacturii și producției de masă. Acum facem trecerea de la o lume formată din părți separate la o arhitectură care combină și integrează structură și piele.”* Neri Oxman este Associate Professor of Media Arts and Sciences la the Massachusetts Institute of Technology. (Craven, Jackie, 20 Women Architects To Know-Important Women in Architecture and Design, 2017, <https://www.thoughtco.com/famous-female-architects-177890>)

3. Inițiative care pun în valoare activitatea femeilor arhitect

O inițiativă foarte interesantă ajută la cunoașterea femeilor arhitect din ultima sută de ani: **MoMoWo – 100 works in 100 years – 100 European Women in Architecture and Design – 1918-2018**. Acest proiect își propune să facă vizibile creatoarele de arhitectură și design din acest secol, să listeze și să poziționeze corect operele acestora în ierarhia de valori din domeniu.

“Proiectul este un proiect de largă cooperare, interdisciplinar si nonprofit, co-finanțat de Creative Europe Programme din cadrul subprogramului Culture. Proiectul dorește să scoată în evidență, să reflecte și să dezbată diversele contribuții aduse de femei în profesiile de design, promovându-le importanța culturală și economică. Din această perspectivă, examinarea rolului femeilor în aceste domenii

va dezvolta istoria și patrimonial acestor profesii și va ajuta la păstrarea diversității culturale europene". (<http://www.momowo.eu/>).

Există și alte inițative, proiecte, organizații, articole și luări de poziție care încearcă să obțină recunoașterea rolului și valorii arhitectelor: organizații ca **Madame Architect**, **ArchiteXX**, **Rebel Architette**, **Equity by Design** și **Girl Uninterrupted**. Într-un articol din New York Times, semnat de Allison Arieff, se vorbește despre nevoia de a furniza arhitectelor uneltele necesare pentru a avea succes, cum ar fi accesul la informație și mentoratul.

4. Concluzii

Din toate aceste povești exemplare putem să păstrăm câteva idei utile:

Contribuția femeii în arhitectură, de la începuturile istoriei civilizației până azi, este esențială – la început doar implicită și limitată la organizarea spațiului interior și decorație, ea devine mai importantă și explicită în momentul în care femeile își câștigă dreptul de a face o școală, de a avea o diplomă și de a practica în domeniile arhitecturii și designului. Rămase multă vreme "invizibile", neglijate și trecute sub tăcere de istoricii arhitecturii, femeile arhitect au fost totuși elemente cheie, definitorii pentru echipe de arhitecți și designer.

Mai puțin înclinată spre grandoare, mai puțin orgolioasă poate decât bărbații arhitecți, arhitectele au abordat cu modestie și simpatie subiecte legate de locuire și comunitate, au investit imaginația și sensibilitatea lor specifică în explorarea unor direcții noi și găsirea unor forme noi de expresie, a unor noi soluții pentru probleme cu care continuă să confrunte conceptori, constructori și utilizatori de arhitectură. Devenite acum mai conștiente de valoarea lor, se luptă pentru echitate și recunoaștere, prin diverse moduri de organizare și comunicare, nu doar prin activitatea lor profesională. Sunt astfel tot mai implicate în rezolvarea problemelor actuale, tot mai prezente în prim planul vieții culturale, sociale și profesionale, tot mai puternice.

Julia Gamolina spune în articolul său "Stop asking where all the female architects are: we're right here" (decembrie 2018): "nu mai întrebați asta, începeți să scrieți despre ele, spuneți poveștile lor unice!" (ceea ce am încercat și noi să facem în articolul de față...). Astfel de povești pot ajuta și motiva tinerele care doresc să devină arhitecte sau să le susțină și să le facă cunoscute pe cele care activează deja în domeniu. Dificultățile și

discriminarea sunt încă destul de prezente, ele trebuie aduse la lumină, combătute și rezolvate.

Julia Gamolina își amintește un text scris de Toshiko Mori, text care i-a alimentat încă din studenție atitudinea față de construirea unei cariere profesionale:

“Arhitecții nu pot fi înfrânți de dezamăgiri. Această profesie cere forță mentală, sănătate bună și, mai ales, un stomac puternic. O cantitate nelimitată de optimism, o doză sănătoasă de idealism și multă energie și entuziasm ne ajută să perseverăm în circumstanțe dificile.” (Gamolina, Julia, East Letter to the Editor Professional Practice, December 2018, <https://archpaper.com/2018/12/madame-architect-op-ed/>)

Și o ultimă încurajare, venită de la un bărbat, Paul Phung:

“Nu vă alarmați dacă oamenii vă spun că arhitectura este dominată de bărbați, sau că există puține femei care se pot constitui ca model. Puterea femeii, ca de altfel puterea oricărei minorități, este aceea de a aduce noi limbaje, gesturi diferite și lucruri extraordinare. Ignorând status-quo-ul, care se concentrează pe a face lucrurile după un tipar deja determinat, poți fi mai creativ și ai mult mai multe șanse să faci ca succesul feminin să devină o normalitate.”

Și, în final, o concluzie pentru tinerele care și-ar dori să devină arhitect sau designer: este un domeniu minunat, în care veți putea fi creative lucrând pentru nevoile altora – nu va fi ușor să vă afirmați, dar puteți aplica contrastantele atuuri feminine – aparenta fragilitate compensată de curaj, spontaneitate completată de perseverență, grație, emoție în echilibru cu pragmatism, știința de a lucra în echipă pentru rezultate pozitive pe termen lung – și în acest caz, succesul de care te bucuri împreună cu ai tăi are altă valoare decât dacă ai învins de una singură...

Și încă o concluzie, pentru potențialii beneficiari/clienti de servicii și produse de arhitectură și design: complementari în abordarea arhitecturii și designului, bărbații și femeile au fiecare calități și competențe utile; dar, dacă vreți un plus de sensibilitate, de adaptabilitate, de simpatie și de empatie, dacă vreți să vi se construiască nu doar o clădire, ci și un “acasă”, o atmosferă anume, o “piele” croită pe măsura nevoilor dumneavoastră reale, conștientizate sau nu...apelați cu încredere la o arhitectă – vă veți bucura de experiență și veți rămâne prieteni.

Bibliografie

1. ALVAREZ, Eva, GOMEZ, Carlos (2017), *The Invisible Women: How female architects were erased from history*
2. <https://www.architectural-review.com/essays/the-invisible-women-how-female-architects-were-erased-from-history/10017481.article>
3. ARIEFF, Allison, (2018), *Where Are All the Female Architects?*
4. <https://www.nytimes.com/2018/12/15/opinion/sunday/women-architects.html>
5. CRAVEN, Jackie, (2017) *20 Women Architects To Know -Important Women in Architecture and Design*,
<https://www.thoughtco.com/famous-female-architects-177890>
6. DUDDY, Lindsay, (2018), *An Introduction to Seven Influential and Innovative Women of the Bauhaus*
7. https://www.archdaily.com/906359/an-introduction-to-seven-influential-and-innovative-women-of-the-bauhaus?fbclid=IwAR1CZD9GeoW_ufJe9P8fz9VHRzMuKyqKw0IvTgYzhe_LMphkquzXwbl6AW4
8. GAMOLINA, Julia, (2018), *Stop asking where all the female architects are; we're right here*
9. <https://archpaper.com/2018/12/madame-architect-op-ed/>
10. KROLOFF, Reed , (2018) *Architecture Is No Longer Just a 'Gentleman's Profession*
11. <https://www.nytimes.com/2018/09/14/arts/design/women-in-architecture.html>
12. KWUN, Aileen, *16 Women Breaking New Ground in Architecture*
13. <https://www.artsy.net/article/artsy-editorial-16-women-breaking-new-ground-architecture>
14. MoMoWo project 100 works in 100 years European Women in Architecture and Design 1918-2018, momowo.eu
15. OSMAN, Amira, (2017) *Reflections on the newly launched Women in Architecture awards*
16. <http://amiraosman.co.za/2017/10/18/reflections-on-the-newly-launched-women-in-architecture-awards/>

17. PONSFORD, Matthew, (2018), *Five top women in world architecture: 'Now is our time*
18. <https://edition.cnn.com/style/article/top-women-in-architecture-advice/index.html>
19. RACKARD, Nicky, *The 10 Most Overlooked Women in Architecture History*, <https://www.archdaily.com/341730/the-10-most-overlooked-women-in-architecture-history>
20. https://ro.wikipedia.org/wiki/Virginia_Andreescu_Haret
21. https://ro.wikipedia.org/wiki/Henrieta_Delavrancea
22. YOSRA, *5 Female Architects Who Shaped the History of Architecture*
23. <https://www.arch2o.com/5-female-architects-who-shaped-the-history-of-architecture/>